

vum Staatsgeheimdénsgscht. D'Riedezäit ass nom Basismodell festgeluecht. An d'Wuert huet elo d'Madamm Rapportrice vum Änderungsverschlach vum Chambersreglement, déi honorabel Madamm Martine Hansen.

Rapport de la Commission du Règlement

Mme Martine Hansen (CSV), auteure-rapportrice | Merci, Här President. D'Virarbeiten zu dëser Proposition, fir d'Annex 2 vum Chambersreglement ze änneren, sinn an der SRE-Kontrollkommission gemaach ginn. Et handelt sech nämlech bei der Annex ëm dat internt Reglement vum der Geheimdénsgscht-kontrollkommission.

An dofir wëll ech fir d'éischt e grouse Merci soen un de Laurent Besch, deen eis do gehollef huet an der Geheimdénsgschtkontrollkommission, an natierlech och un de Benoît Reiter, deen d'Aarbechten dann an der Reglementscommission weidergefouert huet.

De 17. Januar hunn ech hei den Depot gemaach. Den 2. Februar ass et fir d'éischt an d'Reglementscommission komm, wou ech als Reporter genannt gi sinn. Den 20. Februar huet d'Reglementscommission driwwer diskutéiert. An de 14. Mäerz ass de Rapport ugehall ginn.

Dës Upassung ass zum Deel noutwendeg ginn duerch d'Upassung vum Gesetz vum 2004 iwwert d'Reorganisatioun vum Geheimdénsgscht. Et gëtt nach eemol ...

(Coups de cloche de la présidence)

M. Fernand Etgen, Président | Wannechgelift, e bësse méi ... Jo, Dir kënnt weiderfueren.

Mme Martine Hansen (CSV), auteure-rapportrice | Merci, Här President. Et gëtt nach eemol verstärkt d'Confidentialité vum den traitéierten Affären ervirgestrach. Et gëtt och kloer festgehalen, dass dëst nach nom Ophale vum Mandat an der Chamber weider gëllt. Da gëtt d'Sécherheet vum de klassifizierten Donnéeën zousätzlech ofgeséichert, andeem dass e „bureau d'ordre auxiliaire“ an der Parlamentsverwaltung geschaf gëtt mat der Missioun, derfir ze suergen, dass déi klassifiziert Dokumenter an d'Archiv vun dësen Dokumenter de Reegelen no traitéiert ginn.

Dëse Büro besteet aus dräi Beamten: dem Sekretär vun der Geheimdénsgschtkontrollkommission, engem Beamte B1 an engem Officier de sécurité, deen och mat dëser Proposition geschaf gëtt.

Här President, dat sinn déi weesentlech Ännerungen. Fir weider Detailer verweisen ech op de schrëftleche Rapport. An ech ginn natierlech den Accord vun der CSV-Fraktion.

Une voix | Très bien!

M. Fernand Etgen, Président | Merci villmools der Rapportrice Martine Hansen.

Den éischten ageschriwwene Riedner ass den honorabelen Här Gilles Baum.

Discussion générale

M. Gilles Baum (DP) | Merci, Här President. Merci och der Madamm Hansen fir hir ausféierlech Erklärungen zu dësem Projet. An ech kann den Accord gi vun der DP-Fraktion.

Une voix | Très bien!

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Baum. Ech ginn d'Wuert weider un den Här Yves Cruchten.

M. Yves Cruchten (LSAP) | Merci, Här President. Ech schlësse mech de Wieder vum Gilles Baum un. Ech soen och nach der Rapportrice villmools Merci,

och Merci als Presidentin vun där Kommission fir eng gutt a kollegial Zesummenaarbecht, déi mer do hunn an där dach awer wichteger Kommission, déi heiansdo vergiess gëtt, mee déi huet hir voll Daseinsberechtigung. An ech mengen, fir déi gutt Zesummenaarbecht wollt ech hir nach eng Kéier Merci soen. A selbstverständlech ginn ech den Accord vun der LSAP zu dësem Projet.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Cruchten. An da wier et un där honorabelen Madamm Josée Lorsché.

Mme Josée Lorsché (déi gréng) | Merci, Här President. Ech schlësse mech de Mercie vum Gilles Baum a vum Yves Cruchten un an natierlech och e Merci un d'Martine Hansen fir déi wierklech gutt Zesummenaarbecht an der Kommission, déi am mannste bekannt ass, mee awer net am mannste wichteg ass. Dofir och den Accord eisersäits.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Madamm Lorsché. An dann ass d'Wuert fir den Här Fernand Kartheiser.

M. Fernand Kartheiser (ADR) | Jo, villmools merci, Här President. Ech wëilt och ufänken an der Madamm Hansen villmools Merci soe fir dee Rapport. Ech wëilt vläicht zwou Bemerkungen uschlëssen. Déi éischt ass, dass mer wuel hei eng reglementaresch Ännerung maachen, déi d'Kommission an hire Fonctionnement betrëfft. Dat ass eppes, wat mer begrëissen. Mee doriwwer eraus muss mer vläicht un Ännerungen an de Kompetenze vum Geheimdénsgscht denken. Mir hunn an deene leschte Joren ëmmer erëm festgestallt, dass de SREL vläicht net an alle Beräicher déi Kompetenzen huet, fir mat den Erausforderungen vun der Welt, wéi mer se am Abléck hunn, aleng eens ze ginn. An et ass dofir vläicht néideg, an dem Laf vun der nächster Legislaturperiod nach eng Kéier ze kucken, ob de SREL esou outilléiert ass an déi Kompetenzen huet, déi e brauch an dëser Welt.

Dat Zweet, wat ee muss vläicht eng Kéier kucken, mee dat ass chamberintern, dass d'Zesummesetzung vun der Geheimdénsgschtkontrollkommission. Et ass am Abléck esou, dass just politesch ..., also Partei mat méi wéi fënnf Deputéierten an der Chamber doranner vertruede sinn. Et kann ee sech d'Fro stellen, ob dat esou richteg ass, well ech mengen, dass eigentlech all Partei misst d'Méiglechkeet hunn, och kënnen an der Geheimdénsgschtkontrollkommission vertrueden ze sinn.

Dat gesot, gi mer elo mol natierlech den Accord fir dës reglementaresch Ännerung. Ech soen Iech Merci.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Kartheiser. An de leschten ageschriwwene Riedner ass den honorabelen Här Sven Clement.

M. Sven Clement (Piraten) | Merci, Här President. Léif Kolleeginnen a Kolleegen, d'parlamentaresch Kontrollfunktion muss een esocht huelen, an dofir ass et och wichteg, dass mer an enger liberaler Demokratie dës Gewaltenteilung an domadder och d'Kontrollfunktion stäerken. An dofir ginn d'Piraten och hiren Accord fir dëse Projet. Merci.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Clement. D'Diskussion ass elo ofgeschloss.

Ier mer elo zum Vott kommen, wollt ech drun erënnere, dass ee sech op sengem Posten alogge muss, fir kënnen mat ofzestëmmen.

Mir kommen elo zur Ofstëmmung vum Änderungsverschlach vum Chambersreglement 8136. Den Text steet am Document parlementaire 8136¹.

Vote sur la proposition de modification du Règlement de la Chambre des Députés 8136

D'Ofstëmmen fänkt un. Mir kommen elo zum Vote par procuration.

Den Änderungsverschlach vum Chambersreglement ass mat 57 Jo-Stëmmen bei 2 Nee-Stëmmen a kenger Abstention ugehall.

Ont voté oui : Mmes Diane Adehm, Nancy Arendt épouse Kemp, MM. Emile Eicher, Félix Eischen, Paul Galles (par Mme Nancy Arendt épouse Kemp), Léon Gloden, Jean-Marie Halsdorf, Mme Martine Hansen, MM. Max Hengel, Aly Kaes, Marc Lies, Mme Elisabeth Margue, M. Georges Mischo, Mme Octavie Modert, MM. Laurent Mosar, Gilles Roth, Jean-Paul Schaaf, Marc Spautz, Serge Wilmes (par Mme Octavie Modert), Claude Wiseler et Michel Wolter ;

MM. Guy Arendt, André Bauler, Gilles Baum, Mme Simone Beissel, MM. Frank Colabianchi, Fernand Etgen, Gusti Graas, Max Hahn, Mme Carole Hartmann, MM. Pim Knaff, Claude Lamberty et Mme Lydie Polfer (par M. Max Hahn) ;

Mme Simone Asselborn-Bintz, M. Dan Biancalana, Mme Tess Burton (par M. Yves Cruchten), MM. Yves Cruchten, Mars Di Bartolomeo, Mme Cécile Hemmen, M. Dan Kersch, Mme Lydia Mutsch et M. Carlo Weber ;

Mme Semiray Ahmedova, M. François Benoy, Mmes Djuna Bernard, Stéphanie Empain, Chantal Gary, M. Marc Hansen, Mme Josée Lorsché, M. Charles Margue et Mme Jessie Thill ;

MM. Jeff Engelen, Fernand Kartheiser, Fred Keup et Roy Reding (par M. Fernand Kartheiser) ;

MM. Sven Clement et Marc Goergen.

Ont voté non : Mmes Myriam Cecchetti et Nathalie Oberweis.

5. 8146 – Projet de loi portant modification de la loi électorale modifiée du 18 février 2003

Mir kommen elo zum Projet de loi 8146, enger Ofännerung vum Walgesetz. D'Riedezäit ass nom Basismodell festgeluecht. An d'Wuert huet elo de Rapporteur vun dësem Projet de loi, den honorabelen Här Guy Arendt. Här Arendt, Dir hutt d'Wuert.

Rapport de la Commission des Institutions et de la Révision constitutionnelle

M. Guy Arendt (DP), rapporteur | Merci, Här President. Léif Kolleeginnen a Kolleegen, de Projet de loi 8146 ass net immens laang. Ech géif awer gäre kuerz op e puer Detailer agoen.

Mat dësem Text ännere mir d'Walgesetz vum 18. Februar 2003, fir een Element nach emol ze prezisiéieren.

Dat selwecht Walgesetz war net méi spët wéi am Juli d'lescht Joer ugepasst ginn, dëst ënner anerem mat der Upassung vu verschiddenen Delaien an der bekannter Ännerung, dass d'Residenzklausel, also d'Bedingung, dass eng Persoun huet muss mindestens fënnf Joer am Land wunnen, fir kënnen bei de Gemengewale matzemaachen, ofgeschaaft ginn ass. Deemools war och prezisiéiert ginn, dass ee muss eng „carte“ oder en „titre de séjour“ hunn, fir sech kënnen bei de Wielerlëschen anzedroen oder fir sech bei de Wale mat opzesetzen.

Duerno huet sech awer effektiv erausgestallt, dass et och Persounen aus Drëttstaate gëtt, déi zwar legal hei am Land wunnen an awer déi erwünscht Carte de séjour oder den Titre de séjour net hunn.

An den Explikatiounen zu dem virleienden Text gëtt d'Beispill genannt vu Fonctionnaires zum Beispill vun

den europäeschen Institutiounen oder och Agente vun internationalen Organisatiounen, déi aus Drëttstaate kommen. Dës Leit hunn, wéi gesot, keng sougenannt Carte de séjour oder en Titre de séjour, mee si hunn eng sougenannt „carte de légitimation“, fir eeben hei am Grand-Duché kënnen ze schaffen an ze liewen.

Den Text, wéi en de Juli d'lescht Joer ugehall ginn ass, hëlt dëst Dokument awer net mat a Betrucht. Konkreet heescht dat, dass dës Leit d'office vun enger Aschreiwung an de Wielerlëschten oder och enger Kandidatur ausgeschloss wieren.

Fir dëser Inegalitéit entgéintzewierken, proposéiert de Projet de loi, dee mer haut zum Vott stellen, och d'Carte de légitimation mat an déi Lëscht un Dokumenter eranzehuelen, déi et de Leit erlaabt, sech ze identifizéieren, och wa si aus Drëttstaate kommen, an domat den Text vum Juli 2022 ze completéieren an deene Leit et ze erlaben, un de Gemengewale mat deelzehuelen. Dëst zum méi techneschen Deel vum Text.

Wat d'Entrée en vigueur vum neie Gesetz ugeet, war am initiale Projet de loi ugeduecht, déi op den 12. Abrëll 2023 festzeleeën. De Staatsrot huet richtegerweis dorobber higewisen, dass ee sech, sollt dëse Projet scho virun dësem Datum gestëmmt ginn, mat dësem Delai selwer géif blockéieren. Effektiv: Wa mir beim Datum vum 12. Abrëll bliwwen wieren, hätten déi concernéiert Persounen nach bis dohinner waarde mussen, ier se sech hätte kënnen aschreien. Finalement wäeren hinnen nëmmen dräi Deeg bliwwen, fir sech dann tatsächlech anzeschreien.

Op den Avis vum Staatsrot – an do ware mir ons an der Kommissioun och eeneg – ass dës Dispositioun um Enn ewechgelooss ginn.

Dëst zum Text an den Dispositiounen vum Projet de loi 8146. Weider Detailer fannt Dir, wéi gewinnt, am schrëftleche Rapport.

An ech soen Iech alleguete Merci fir d'Nolauschteren a ginn heimat den Accord vun der DP-Fraktioun.

Plusieurs voix | Très bien!

M. Fernand Etgen, Président | An ech soen dem Här Rapporteur Guy Arendt Merci a ginn d'Wuert un den éischten ageschriwwene Riedner, den honorabelen Här Léon Gloden.

Discussion générale

M. Léon Gloden (CSV) | Merci, Här President. Merci dem Här Rapporteur fir säi schrëftlechen a mëndlechen Rapport. Dat hei ass eng gudd Saach an domadder ginn ech den Accord vun der CSV-Fraktioun.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Gloden. An da geet d'Wuert un den Här Mars Di Bartolomeo.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP) | Merci, Här President. No deem exzellente Rapport vum Rapporteur, dem Guy Arendt, bleift mir just, drop hinzewisen, dass et net am Sënn vun dem Legislatuur war, fir enger Rei vu Leit, déi laut Gesetz kéinten hiert Walrecht beusprochen, wéinst enger Terminologie vun engem Ausweisdokument d'Participatioun un der Wal ze verschléissen. Dofir hu mer dat geännert a mir maachen hinnen de Wee fräi, fir un de Lokalwahlen – ech ënnersträichen: un de Lokalwahlen – kënnen deelzehuelen.

An et war och net an eisem Sënn, fir deene Leit just nach dräi Deeg ze loosseren, fir sech kënnen anzeschreien. Dofir si mer dem Conseil d'État dankbar, dass en eis dorop higewisen huet an dass dat elo direkt no der Entrée en vigueur vum dësem Gesetz ka geschéien.

Dat gesot, bréngen ech den Accord vun der LSAP-Fraktioun a soen Iech Merci.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Di Bartolomeo. An d'Wuert geet elo un den Här Charles Margue.

M. Charles Margue (déi gréng) | Merci och un de Rapporteur. A wéi mäi Virriedner et sot, merci un de Staatsrot, all déi Leit, déi eis dorop opmierksam gemaach hunn. Et ass eng gudd Saach. Esou Saache komme vir. Et soll net ... Ech ginn den Accord vun der grénger Fraktioun.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Margue. An da geet d'Wuert un den Här Fernand Kartheiser.

M. Fernand Kartheiser (ADR) | Merci, Här President. Och merci un den Här Rapporteur. Ech mengen, et ass wierklech alles gesot. Ech soen och besonnesch dem Här Mars Di Bartolomeo Merci, datt en ënnerstrach huet, datt et ëm d'Kommunalwale geet hei. An an deem Sënn si mir och dermat d'accord, datt jidder-een da ka matstëmmen. Merci.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Kartheiser. An de leschten ageschriwwene Riedner ass den honorabelen Här Sven Clement.

M. Sven Clement (Piraten) | Merci, Här President. Merci och dem Guy Arendt fir de gudden mëndlechen a schrëftlechen Rapport. Mir Piraten si fir méi Biergerbedeelegung an derfir, datt et de Leit, déi walberechtegt sinn, esou einfach wéi méiglech gemaach gëtt, fir och un de Wahlen deelzehuelen, a mer net administrativ Hürden opbauen, wou mer u sech keng brauchen. Doweinst begrësse mer natierlech och dëse Projet a mir wäerten deen och matstëmmen.

Erlaabt mer awer, Här President, léif Kolleeginnen a Kolleegen, eng kleng Remark ze maachen. De Mars Di Bartolomeo huet elo grad gesot, et wär eng Fro och vun Interpretatioun vum Walgesetz. An et ass am Moment och nach eng zweet Question parlementaire, déi de President och als urgente unerkannt huet, un d'Madamm Innenministesch amgaangen, an där et och ëm d'Interpretatioun, an zwar ëm eng relativ kokass Interpretatioun, vum Walgesetz geet, déi, wann ech an den Travaux parlementaires vun 2002 an 2003 richteg nogelies hunn, ni de Wonsch vum Legislatuur war a wou mer elo e bësse mat enger kokasser Situation konfrontéiert sinn, datt, wann een déi géif bis un d'Enn liesen, d'Praktiken, déi déi lescht 15, nee 21 Joer u sech méiglech waren, op eemol sollen duerch nei Interpretatiounen onméiglech gemaach ginn.

An ech hoffen, datt mer do wierklech Léisunge fannen, well wéi ech sot: Mir si fir Biergerbedeelegung, mir si fir Demokratie an da sollt een net duerch nei Interpretatiounen op eemol Participatiounen u Wahlen oder Presentatiounen u Lëschten neierdengs méi schwéier maachen. Mee mir ginn eisen Accord fir dëse Projet.

Ech soen Iech Merci.

M. Fernand Etgen, Président | Merci, Här Clement.

D'Regierung huet d'Wuert, den Här Staatsminister Xavier Bettel.

Prise de position du Gouvernement

M. Xavier Bettel, Premier Ministre, Ministre d'État | Här President, fir d'éischt wëll ech och dem Rapporteur Merci soen. An ech ginn dem Här Kartheiser net oft Recht, mee haut huet e Recht, andeem e gesot huet, dass schonn alles gesot ginn ass.

An dofir: Et ass wichteg, dass hei eppes, wat par inadvertance eragerutscht ass, wat net gudd war a wat Leit ausgeschloss hätt, hei nees verbessert gëtt. An ech soen Iech Merci, Här President, stellvertriedend fir

Iech an de Staatsrot, dass mer dat esou séier nees konnte redresséieren. Merci, Här Arendt.

M. Fernand Etgen, Président | Merci dem Premierminister. D'Diskussioun ass elo ofgeschloss.

Mir kommen elo zur Ofstëmmung iwwert de Projet de loi 8146. Den Text steet am Document parlementaire 8146².

Vote sur l'ensemble du projet de loi 8146 et dispense du second vote constitutionnel

D'Ofstëmmen fänkt un. Mir maachen elo de Vote par procuration. De Vott ass ofgeschloss.

De Projet de loi ass mat 60 Jo-Stëmmen eestëmmeg ugehall.

Ont voté oui : Mmes Diane Adehm, Nancy Arendt épouse Kemp, MM. Emile Eicher, Félix Eischen, Paul Galles (par M. Laurent Mosar), Léon Gloden, Jean-Marie Halsdorf, Mme Martine Hansen, MM. Max Hengel, Aly Kaes, Marc Lies, Mme Elisabeth Margue, M. Georges Mischo, Mme Octavie Modert, MM. Laurent Mosar, Gilles Roth, Jean-Paul Schaaf, Marc Spautz, Serge Wilmes (par Mme Nancy Arendt épouse Kemp), Claude Wiseler et Michel Wolter ;

MM. Guy Arendt, André Bauler, Gilles Baum, Mme Simone Beissel, MM. Frank Colabianchi, Fernand Etgen, Gusty Graas, Max Hahn, Mme Carole Hartmann, MM. Pim Knaff, Claude Lamberty et Mme Lydie Polfer (par M. Gusty Graas) ;

Mme Simone Asselborn-Bintz, M. Dan Biancalana, Mmes Tess Burton (par M. Yves Cruchten), Francine Closener, MM. Yves Cruchten, Mars Di Bartolomeo, Mme Cécile Hemmen, M. Dan Kersch, Mme Lydia Mutsch et M. Carlo Weber ;

Mme Semiray Ahmedova, M. François Benoy, Mmes Djuna Bernard, Stéphanie Empain, Chantal Gary, M. Marc Hansen, Mme Josée Lorsché, M. Charles Margue et Mme Jessie Thill ;

MM. Jeff Engelen, Fernand Kartheiser, Fred Keup et Roy Reding (par M. Fernand Kartheiser) ;

MM. Sven Clement et Marc Goergen ;

Mmes Myriam Cecchetti et Nathalie Oberweis.

Freet d'Chamber d'Dispens vum zweete Vote constitutionnel?

(Assentiment)

Et ass also esou decidéiert.

6. Débat d'orientation au sujet de la participation citoyenne dans l'élaboration des politiques publiques

De leschte Punkt um Ordre du jour vun haut ass eng Orientéierungsdebat iwwert d'Biergerbedeelegung bei der Elaboratioun vu Politiques publiques. D'Riedezäit ass nom Modell 1 festgeluecht. An et hu sech schonn ageschriwwen: den Här Gilles Roth, den Här Frank Colabianchi, d'Madamm Simone Asselborn-Bintz, den Här Fred Keup, d'Madamm Myriam Cecchetti an den Här Sven Clement. An d'Wuert fir den Exposé vun der Orientéierungsdebat huet elo den honorabelen Här François Benoy. Här Benoy, Dir hutt d'Wuert.

Exposé

M. François Benoy (déi gréng) | Merci, Här President. Här Premierminister, Här Minister, Dir Dammen an Härren Deputéiert, Demokratie ass d'Herrschaft vum Vollek. Dat ass schonn d'Definitioun, déi aus dem Griechesche kennt, an den Ursprung vun der Demokratie. A wa mer natierlech d'Ufäng vun der Demokratie mat deem vergläichen, wat mer haut hunn, da wësse mer,